

İSTANBUL'DA YAŞAM KÜLTÜRÜ-II SEMPOZYUMU

24-25 Mayıs 2007, İstanbul

25 Mayıs 2007 Cuma, 11.30

Beşinci Oturum: Eğitim

Eğitim Kurumları ve Öğretim Ortamı

Prof. Dr. Haluk Yavuzer

Cumhuriyetimizin kuruluşundan bu yana geçen sürede karşılaşılan bütün sorunlara rağmen, eğitimimizin eriştiği düzey hiçbir şekilde küçümsenemez. Okul öncesinden yüksek öğretime öğrencilerimizin sayısı 16 milyon gibi dev bir sayıya ulaşmıştır. Okul binaları artan öğrenci sayısını karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Ülkemizde 48-72 ay grubunda okul öncesi eğitimde okullaşma oranı yüzde 25'e ulaşmış olmasına rağmen, bu rakam AB ülkeleri dikkate alınarak bakıldığında çok düşük düzeydedir. 2006 yılında gerçekleştirilen 17. Milli Eğitim şurasında okul öncesi eğitim kapsamındaki 60-72 aylık bölümün kademeli olarak zorunlu eğitim kapsamına alınması ilke olarak kabul edilmiş ve şura'da bu doğrultuda bir tavsiye kararı alınmıştır.

Okul öncesi eğitim, çocuğa bilgi aktarmaktan çok, onda var olan yeteneklerin serpilip gelişmesine yardımcı olur. Anaokulunun amacı, öğrencide ilgi uyandırmaktır. Çocuk bu ortamda kendine bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişim olanağı bulur. Toplu yaşam kurallarına uymayı öğrenir. Çocuğun uygulayarak, yaşayarak öğrendiği, "en iyi örgütlenmiş oyun kurumu" şeklinde tanımlanabilen anaokulunda renk, sayı ve kavramlar çocuğun düşüncesine uygun bir biçimde somuta indirgenerek verilir. Bu nedenle anaokulu öğretmeninin çocuğun tüm gelişim özelliklerini bilen, çocuğu iyi tanıyan, çocuk psikolojisinden haberdar, deneyimli bir kişi olması gerekir. Çünkü çocuktaki gizil yetenekleri keşfederek onu yönlendirecek kişi anaokulu öğretmenidir. Bu kadar önemli olmasına karşın, okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenlerde kalite sorunu yaşanmakta, denetimleri, alanda uzman olmayan ilköğretim müfettişleri tarafından gerçekleştirilmektedir.

İlköğretimde çağ nüfusunun yüzde 89'u eğitim görmektedir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimde öğrenciler, okuma, yazma ve temel matematik becerileri ile asgari kültür kazanmaktadırlar.

Eğitim ortamlarının değerlendirilmesi

Okuldaki etkili öğrenme ortamının, öğrencilerin bilgi ihtiyaçlarını karşılayan, onların öğrenme biçimlerindeki farklılıkları dikkate alarak uygun öğrenme deneyimleri hazırlayan bir ortam olması gerekmektedir. Böyle bir eğitim ortamında lider kişi, öğretmendir. Orkestra şefi görevini üstlenen öğretmen, duruşu, beden dili, ses tonu ve birikimiyle "bilgi otoritesi"ni, "geleneksel otorite"ye egemen kılan kişi olabilmelidir. Öğrencilerine destekleyici geri bildirim veren, onların katılımını sağlayabilen, onlarla ilgili olarak başarı beklentisini arttıran kişi olmalıdır.

Ulu önder Atatürk'ün istediği "fikri hür, vicdanı hür nesiller" ancak olayları eleştirel gözle değerlendirebilen, öğrencilerini farklı görüşlere hoşgörülü yaklaşmayı özendiren, onları bireysel gelişim özellikleriyle yakından tanıyan öğretmenlerle gerçekleştirilebilir. Bunun için öğretmenlerin hizmet öncesi aşamasında geleceğin yeniliklerine uyum sağlayacak bir anlayışla yetiştirilmeleri gerekmektedir.

Bilim ve teknolojideki hızlı gelişme ve değişimler hem öğretmenlerin, hem de öğrencilerin yaşam boyu öğrenme süreci içinde bulunmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda öğretmen, öğrenmeyi öğrenmeli ve öğrencilerine öğrenmeyi öğretmelidir. Çünkü, sanayi toplumu eğitim modelinin "sınıfta yapılan ders"ine karşılık, içinde bulunduğumuz bilgi toplumu eğitim modelinde "kişisel araştırma" ön plandadır. "Yalnız çalışma" yerini "ekiple öğrenme"ye, "her şeyi bilen öğretmen" yerini, "kılavuz olan öğretmen"e, "değişmeyen içerik" ise yerini "hızlı değişen içerik"e bırakmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bilgi toplumunda eğitim sisteminin bütün yapabileceği, öğrencileri öğrenmeye hazırlamaktan ibarettir. Öğretmenin temel görevi öğrenmeye rehberlik etmek ve öğrenmeyi kolaylaştırmaktır. O; sınıf içerisinde izleyici, dinleyici ve gözlemci olarak bu yolla öğrenciyi aktör haline dönüştürür. Öğrencilerini çeşitli özellikleriyle tanıyarak ve bu özelliklerine uygun öğrenme deneyimleri yaratır. Ayrıca, öğrencilerin aktif bir biçimde derse katıldığı, anlamlı ve kalıcı öğrenmenin olduğu, öğrencinin kendini güvende hissettiği bir öğrenme ortamı oluşturabilmek için gerekli olan birey ve grup yönetimi stratejilerini bilir ve kullanır.

Öğretmen, davranışlarıyla öğrencilere olumlu ve tutarlı bir model olması gerektiğinin bilincindedir. Öğrencilerin birbirinden öğrendiği bilgi ve becerilerin öneminin farkındadır. Öğrenmenin oluşmasında öğrenciler arası ilişkilerin önemini anlar. Enerjik, coşkulu, neşeli ve esprili olmanın öğrenim sürecine olumlu katkı sağladığının farkındadır. Bu tür bir öğretimde anlama ve kavrama esas olduğundan öğrencinin ezberlemesi gerekmez. Öğrenci kazandığı bilgiyi değişik zamanlarda, değişik ortamlarda farklı konularla da ilişkilendirerek kullanabilir. Başka bir deyişle öğrendiklerini hayatta karşılaşılabilecek çeşitli durumlarda ortaya çıkacak farklı sorunların çözümünde kullanabilir.

Geleneksel okula, çocuk ve gençleri başkalarının belirlediği beklentileri yerine getirmeye hazırlama görevi verilmiştir. Disiplin, çalışkanlık ve görev bilincine büyük talep bulunmaktayken; inisiyatif, bağımsızlık ve öz sorumluluğa talep görece daha düşüktür. Oysa artık okul; değişen dünya koşullarında sorunlarla nasıl başedebileceğini bilen insanlar yetiştirmek için, öncelikle okul ortamında başkalarıyla nasıl uyum içerisinde yaşanacağını bilen insanlar yetiştirmelidir.

Geleceğin Toplumunu ve Bilgi Toplumunun Öğretmeni

Okul, demokratik öğrenmeye uygun, tümüyle üretken ve kişiliği geliştiren bir ortam özelliği gösteriyorsa; öğrenciler, enerjilerini sosyal anlamda yaşayarak yönlendirebiliyorsa, demokratik bir öğretim ortamından söz ediyoruz demektir. İşte bilişim ya da bilgi toplumunun okulunda aranan öğretim ortamı böyle olmalıdır. Okulda uygulanan çok katı kural ve cezalar, öğrencilerin derslerinde başarılı olma çabasını ve olumlu davranmasını engeller. Böyle bir yaklaşım, öğrenciyi olumsuz bir tavra zorlar. Onu otoriteye karşı gelmeye iter, okulda huzursuz ve mutsuz bir ortamın egemen olmasına neden olur.

Bu nedenle en az ebeveyn kadar öğretmenlerin de, gencin büyümesine ilişkin temel bilgilere sahip olması gerekir. Böylece okulda, hızlı bir değişim dönemi geçiren bir gencin sürekli yorgun, bitkin görünmesi, tembellik olarak yargılanamaz. Bunun yanında öğretmenler; büyüyen, gelişen bireyler olarak öğrencilerin yalnızca akıldan, düşünceden oluşmadığını; onların bedenleri, duyguları, coşkuları, tutkuları ve gerçekleştirilmeye çabaladıkları amaçlarının da olduğunu unutmamalıdır.

İlköğretim ikinci kademe ve lise öğrencilerinin hem okul başarıları, hem de kişilikleri birarada gelişen tüm bu büyüme süreçlerinin etkisinde kalır. Bundan dolayı öğretmenlerin, ergenlik döneminin fiziksel geri planını göz önünde bulundurmaları oldukça önemlidir. Ergenlik dönemindeki öğrenci, özsaygısını zedeleyen öğretmene karşı uygunsuz davranışlar sergiler. Öğrenciler, “iyi” bir öğretmenin şu özellikleri taşıdığı görüşündedir: Hem sınıf içinde denetimi koruyabilir, hem de sevecen ve cana yakın bir yaklaşımı benimser; öğrenciyle birlikte gülebilir, öğrencilerine adil bir biçimde (her birinin hakkını ayrı ayrı gözeterek) saygıyla davranır, anlayışlıdır, öğrencilere belli ölçüde özgürlük tanır; konuları açık ve anlaşılır biçimde anlatabilir.

Öğrencilerin gözünde öğretmenin demokratik tutumunun en önemli göstergesi “öğrenci ayırımı yapmaması”dır. Her öğrenciye eşit davranan, öğrencilerinin bireysel farklılıklarını bilen, öğrencilerine bedensel ceza uygulamayan ve notla tehdit etmeyen öğretmen, demokratik öğretmendir. Öğrenciyi objektif olarak değerlendirme, demokratik öğretmenin aranan özelliklerindedir. Bu demokratik ortam; öğrenciyi kendi değerlerini, toplumsal ve politik düşüncelerini oluşturması ve savunması yönünde güçlendirir.

Demokrasi, öğrencinin kendini anlamasını sağlayan, yetişkin yaşamında çatışmalardan yapıcı biçimde yararlanmayı gösteren süreç olmalıdır. Çatışmanın nasıl yapıcı bir biçimde ele alınıp çözümlenebileceğini öğretmek okulun en önemli etkinliklerinden biridir. Geleneksel yöntem; öğrencinin, öğretmenin kural ve standartlarına boyun eğmesini ve itaatini gerektirir. Çağın gerektirdiği yaklaşımlar ise, öğrencinin kendi sorumluluğunu almasını gerekli kılar. Öğrencilerimiz doğru dediğimiz değerleri, yanıt ve yöntemleri öğrenmek zorunda değildir. Öğrenme, bireye dışarıdan aktarılabilecek bir şey değil, bireyden doğacak olan kendi varoluşudur. Yani insanın kendini keşfetmesidir. Bireyin gelişimini besleyecek, yenilikçi ve yaratıcı kültür herkesin hakkıdır.